

Opravična št.:

U-I-109/10

ECLI:

ECLI:SI:USRS:2011:U.I.109.10

Akt:

Odlok o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 44/09), 2. čl.

Izrek:

Člen 2 Odloka o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 44/09) se odpravi.

Evidenčni stavek:

Človekovo dostojanstvo je v središču ustavnega reda Republike Slovenije. Njegov etični in ustavnopravni pomen izhaja že iz Temeljne ustavne listine, ki ni samo ustavnopravni temelj slovenske državnosti, temveč so v njej načrtana načela, ki izražajo temeljno (ustavno)pravno kakovost nove samostojne in neodvisne države. S sprejetjem osamosvojitvenih dokumentov ni prišlo samo do prekinitve državne povezave med Republiko Slovenijo in SFRJ, temveč je šlo za prelom s temeljnim vrednostnim konceptom ustavne ureditve. Drugače kot nekdanja SFRJ je Republika Slovenija država, katere ustavna ureditev izhaja iz načela spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Človekovo dostojanstvo je temeljna vrednota, ki prežema ves pravni red in ima zato tudi objektivni pomen pri delovanju oblasti tako v konkretnih postopkih kot tudi pri sprejemanju predpisov.

Kot temeljna vrednota ima človekovo dostojanstvo normativni izraz v številnih določbah Ustave, zlasti je konkretizirano prek določb, ki zagotavljajo posamezne človekove pravice in temeljne svoboščine. Kot posebno ustavnopravno načelo pa je načelo spoštovanja človekovega dostojanstva neposredno utemeljeno že v 1. členu Ustave, ki Slovenijo opredeljuje kot demokratično republiko. Načelo demokratičnosti po svoji vsebini in pomenu presega opredelitev državne ureditve kot zgolj formalne demokracije, temveč vsebinsko opredeljuje Republiko Slovenijo kot ustavno demokracijo, torej kot državo, v kateri je ravnanje organov oblasti pravno omejeno z ustavnimi načeli ter s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami. Tako je prav zato, ker sta človek in njegovo dostojanstvo v središču njenega obstoja in delovanja. V ustavni demokraciji je človek subjekt in ne objekt oblastnega delovanja, njegova (samo)uresničitev kot človeka pa je temeljni namen demokratične ureditve.

O protiustavnosti predpisa ali drugega oblastnega ravnanja, ki ima simbolni pomen, je mogoče govoriti takrat, kadar ta simbol z avtoriteto oblasti izraža vrednote, ki so v celoti nezdržljive s temeljnimi ustavnimi vrednotami, kot so človekovo dostojanstvo, svoboda, demokracija in vladavina prava. Simbolna razsežnost Titove ceste je neločljivo povezana s simbolnim pomenom imena Tito. Dejstvo, da je bil Josip Broz Tito dosmrtni predsednik nekdanje SFRJ, pomeni, da prav njegovo ime v največji meri simbolizira nekdanji totalitarni režim. Ponovno uvedbo ulice, poimenovane po Josipu Brozu Titu kot simbolu jugoslovanskega komunističnega režima, je mogoče objektivno razumeti kot priznanje nekdanjemu nedemokratičnemu režimu.

V Republiki Sloveniji, kjer se je razvoj demokracije in svobodne družbe, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, začel s prelomom s prejšnjo ureditvijo, je oblastno povečevanje

komunističnega totalitarnega režima s poimenovanjem ceste po voditelju tega režima protiustavno. Poimenovanje ceste po Josipu Brozu Titu namreč ni poimenovanje, ki bi se ohranilo še iz prejšnje ureditve in bi bilo danes le del zgodovine. Izpodbijani Odlok je bil sprejet leta 2009, osemnajst let po osamosvojitvi Slovenije in vzpostavitvi ustavnega reda, ki temelji na ustavnih vrednotah, nasprotnih vrednotam režima pred osamosvojitvijo. Takšna nova poimenovanja v današnjem prostoru in času nimajo več svojega mesta, ker so v nasprotju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva, ki ima svoj temelj v 1. členu Ustave in sodi v samo jedro ustavne ureditve Republike Slovenije.

Geslo:

1.5.51.1.19 - Ustavno sodstvo - Odločbe - Vrste odločitev Ustavnega sodišča - V postopku abstraktne presoje - Odprava podzakonskega predpisa.

1.6.3 - Ustavno sodstvo - Učinki - Učinek erga omnes.

2.1.1.4.13 - Viri ustavnega prava - Razredi - Pisani viri - Mednarodni dokumenti - Mednarodne konvencije, ki urejajo diplomatske in konzularne odnose.

3.3 - Splošna načela - Demokracija.

5.3.1 - Temeljne pravice - Državlanske in politične pravice - Pravica do dostojanstva (21).

1.5.5.1 - Ustavno sodstvo - Odločbe - Ločena mnenja članov - Pritrdilna mnenja.

Pravna podlaga:

Člen 1, 2, 3.2.2, Ustava [URS]

Člen 45.2, Zakon o Ustavnem sodišču [ZUstS]

Opomba:

✘

Dokument v PDF obliki:

- [U-I-109-10.pdf](#)
- [U-I-109-10 \(tiskovno sporočilo\).pdf](#)
- [LM- Jadek Pensa.pdf](#)
- [LM- Korpič, Klampfer.pdf](#)
- [LM- Sovdat.pdf](#)
- [LM- Petrič.pdf](#)
- [LM- Zobec, Mozetič.pdf](#)

Polno besedilo:

U-I-109/10-17

3. 10. 2011

Na podlagi prvega odstavka 30. člena Poslovnika Ustavnega sodišča (Uradni list RS, št. 86/07, 54/10 in 56/11) izdaja Ustavno sodišče naslednje

TISKOVNO SPOROČILO

Ustavno sodišče je na seji dne 26. 9. 2011 z odločbo št. U-I-109/10 odločilo v postopku za oceno ustavnosti in zakonitosti Odloka o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 44/09), začetem na pobudo Lidije Drobnič, Ljubljana, in drugih, ki jih zastopa Radovan Cerjak, odvetnik v Ljubljani. Odločbo je sprejelo soglasno. Pritrdilna ločena mnenja so dali: sodnice dr. Dunja Jadek Pensa, dr. Etelka Korpič – Horvat (ki se mu pridružuje

mag. Marta Klampfer) in mag. Jadranka Sovdat ter sodnika dr. Ernest Petrič in Jan Zobec (ki se mu pridružuje mag. Miroslav Mozetič).

Ustavno sodišče je s svojo odločbo zaradi ugotovljene protiustavnosti odpravilo 2. člen izpodbijanega Odloka, s katerim je Mestna občina Ljubljana določila novo poimenovanje ceste z imenom "Titova cesta" in njen potek na območju te občine. Odpravljena določba Odloka je v neskladju z ustavnim načelom spoštovanja človekovega dostojanstva iz 1. člena Ustave Republike Slovenije. Načelo demokratičnosti po svoji vsebini in pomenu presega opredelitev državne ureditve kot zgolj formalne demokracije, temveč vsebinsko opredeljuje Republiko Slovenijo kot ustavno demokracijo, torej kot državo, v kateri je ravnanje organov oblasti pravno omejeno z ustavnimi načeli ter s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami. Protiustavnost predpisa ali drugega oblastnega ravnanja, ki ima simbolni pomen, zato nastopi takrat, kadar ta simbol z avtoriteto oblasti izraža vrednote, ki so v celoti nezdržljive s temeljnimi ustavnimi vrednotami. Načelo spoštovanja človekovega dostojanstva je temeljna ustavna vrednota.

Dejstvo, da je bil Josip Broz Tito dosmrtni predsednik nekdanje SFRJ, pomeni, da prav njegovo ime v največji meri simbolizira nekdanji totalitarni režim. Ponovno uvedbo ulice, poimenovane po Josipu Brozu Titu kot simbolu jugoslovanskega komunističnega režima, je zato mogoče objektivno razumeti kot priznanje nekdanjemu nedemokratičnemu režimu. V Republiki Sloveniji, kjer se je razvoj demokracije in svobodne družbe, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, začel s prelomom s prejšnjo ureditvijo, je vsako oblastno povečevanje komunističnega totalitarnega režima protiustavno. V obravnavani zadevi poimenovanje ceste po Josipu Brozu Titu namreč ni poimenovanje, ki bi se ohranilo še iz prejšnje ureditve in bi bilo danes le del zgodovine. Izpodbijani Odlok je bil sprejet leta 2009, osemnajst let po osamosvojitvi Slovenije in vzpostavitvi ustavnega reda, ki temelji na ustavnih vrednotah, nasprotnih vrednotam režima pred osamosvojitvijo. Takšna nova poimenovanja v današnjem prostoru in času nimajo več svojega mesta, ker so v nasprotju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva, ki sodi v samo jedro ustavne ureditve Republike Slovenije. Zato je Ustavno sodišče izpodbijani del Odloka odpravilo.

Tiskovno sporočilo izhaja iz naslednjih bistvenih razlogov za odločitev:

V obravnavani zadevi so pobudniki izpodbijali 2. člen Odloka o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana, ki je na območju Mestne občine Ljubljana uvedel Titovo cesto in določil njen potek.

Pri presoji ustavnosti Titove ceste je Ustavno sodišče izhajalo iz načela spoštovanja človekovega dostojanstva. Človekovo dostojanstvo je v središču ustavnega reda Republike Slovenije. Njegov etični in ustavnopravni pomen izhaja že iz Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Ta ni samo ustavnopravni temelj slovenske državnosti, temveč so v njej začrtana nekatera načela, ki izražajo temeljno ustavnopravno kakovost nove samostojne in neodvisne države. S sprejetjem osamosvojitvenih dokumentov tako ni prišlo samo do prekinitve državnopravne povezave med Republiko Slovenijo in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, temveč je šlo za prelom s temeljnim vrednostnim konceptom ustavne ureditve. Drugače kot nekdanja SFRJ je Republika Slovenija pravna država, katere ustavna ureditev izhaja iz načela spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Človekovo dostojanstvo je temeljna vrednota, ki prežema ves pravni red in ima zato tudi objektivni pomen pri delovanju oblasti, tako v konkretnih postopkih kot tudi pri sprejemanju predpisov.

Kot temeljna vrednota ima človekovo dostojanstvo normativni izraz v številnih določbah Ustave, zlasti je konkretizirano prek določb, ki zagotavljajo posamezne človekove pravice in temeljne svoboščine. Kot posebno ustavnopravno načelo pa je načelo spoštovanja človekovega dostojanstva neposredno utemeljeno že v 1. členu Ustave, ki Slovenijo opredeljuje kot demokratično republiko. Načelo demokratičnosti po svoji vsebini in pomenu presega opredelitev državne ureditve kot zgolj formalne demokracije, temveč vsebinsko opredeljuje Republiko Slovenijo kot ustavno demokracijo, torej kot državo, v kateri je ravnanje oblastnih organov pravno omejeno z ustavnimi načeli ter s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami. Tako je prav zato, ker sta človek in njegovo dostojanstvo v središču njenega obstoja in delovanja. V ustavni demokraciji je človek subjekt in ne objekt oblastnega delovanja, njegova (samo)uresničitev kot človeka pa je temeljni namen demokratične ureditve.

V obravnavani zadevi se je postavilo vprašanje, ali je 2. člen Odloka, ki v Ljubljani ponovno uvaja Titovo cesto, v neskladju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva. V zvezi s tem je Ustavno sodišče v odločbi poudarilo, da namen postopka ni bila presoja osebnosti in konkretnih ravnanj Josipa Broza Tita, kakor tudi ne zgodovinska presoja dejstev in okoliščin, temveč je bila ustavnopravno upoštevana le simbolna razsežnost njegovega imena. O protiustavnosti predpisa ali drugega oblastnega ravnanja, ki ima simbolni pomen, je mogoče govoriti takrat, kadar ta simbol z avtoriteto oblasti izraža vrednote, ki so nezdružljive s temeljnimi ustavnimi vrednotami, kot so človekovo dostojanstvo, svoboda, demokracija in vladavina prava. Ker je poimenovanje javnih prostorov oblastno dejanje, to pomeni, da daje oblast tem vrednotam priznanje, jih podpira ali se z njimi poistoveti.

Simbolna razsežnost Titove ceste je neločljivo povezana s simbolnim pomenom Titovega imena. Ime Tito ne simbolizira zgolj osvoboditve ozemlja današnje države Slovenije izpod fašistične okupacije v drugi svetovni vojni, kot to zatrjuje nasprotna udeleženka, temveč simbolizira tudi povojni totalitarni komunistični režim, ki so ga zaznamovale obsežne in grobe kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zlasti v desetletju neposredno po drugi svetovni vojni. Dejstvo, da je bil Josip Broz Tito vodja nekdanje države, pomeni, da prav njegovo ime v največji meri simbolizira nekdanji totalitarni režim. Titovega simbolnega pomena ni mogoče razcepiti in upoštevati le pomena ravnanj, ki jih nasprotna udeleženka pripisuje njegovi zgodovinski vlogi in osebnosti. Ponovno uvedbo poimenovanja ceste po Josipu Brozu Titu kot simbolu jugoslovanskega komunističnega režima je mogoče razumeti kot podporo ne le njemu kot zgodovinski osebnosti oziroma njegovim posameznim dejanjem, temveč kot podporo celotnemu zgodovinskemu obdobju njegove vladavine in tej vladavini kot taki. Ne glede na namen mestnih oblasti je ponovno uvedbo poimenovanja ceste po Josipu Brozu Titu mogoče objektivno razumeti kot priznanje nekdanjemu nedemokratičnemu režimu.

V Republiki Sloveniji, kjer se je razvoj demokracije in svobodne družbe, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, začel s prelomom s prejšnjo državo in njeno ureditvijo, je oblastno povečevanje komunističnega totalitarnega režima s poimenovanjem ceste po voditelju tega režima protiustavno. Takšna nova poimenovanja v današnjem prostoru in času nimajo več svojega mesta, ker so v nasprotju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva, ki sodi v samo jedro ustavne ureditve Republike Slovenije. Poimenovanje ceste po Titu namreč ni poimenovanje, ki bi se ohranilo še iz prejšnje ureditve in bi bilo danes le del zgodovine. Izpodbijani Odlok je bil sprejet leta 2009, osemnajst let po osamosvojitvi Slovenije in vzpostavitvi ustavnega reda, ki temelji na nasprotnih ustavnih vrednotah kot sistem pred osamosvojitvijo. Ne samo žrtve ali nasprotniki prejšnjega režima, temveč tudi druga javnost lahko takšno ravnanje oblasti v sedanjem času razume kot novo oblikovano oblastno podporo nekdanjemu komunističnemu režimu.

Na podlagi navedenega je Ustavno sodišče presodilo, da je 2. člen Odloka v neskladju s 1. členom

Ustave, ker krši načelo spoštovanja človekovega dostojanstva, in ga je zato odpravilo.

U-I-109/10-11
26. 9. 2011

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti in zakonitosti, začetem na pobudo Lidije Drobnič, Ljubljana, in drugih, ki jih zastopa Radovan Cerjak, odvetnik v Ljubljani, na seji 26. septembra 2011

odločilo:

Člen 2 Odloka o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 44/09) se odpravi.

Obrazložitev

A.

1. Pobudniki izpodbijajo 2. člen Odloka o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju Odlok), ki ureja ime in potek Titove ceste na območju Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju MOL). Pobudnik Jernej Vrtovec utemeljuje svoj pravni interes z zatrjevanjem, da je živel v komunističnem režimu, v katerem naj bi bile sistematično kršene človekove pravice in temeljne svoboščine. Poimenovanje ulice po Josipu Brozu Titu naj bi zato posegalo v njegovo pravico do osebnega dostojanstva. Pobudnica Lidija Drobnič svoj pravni interes utemeljuje z navedbo, da je bila v letih 1949 in 1950 aretirana kot nasprotnica komunističnega režima in da ji je bil zato leta 2000 z odločbo pristojnega organa priznan status bivše politične zapornice. Kot žrtev bivšega totalitarnega režima se pobudnica zaradi poimenovanja ulice po Josipu Brozu Titu čuti ponovno kaznovana. Pobudnika Franci Slak in Ignac Polajnar sta svetnika v Mestnem svetu MOL. Prepričana sta, da je 2. člen Odloka protiustaven, pravni interes za njegovo izpodbijanje pa utemeljujeta s tem, da sta kot mestna svetnika dolžna ravnati v skladu z Ustavo.

2. Protiustavnost izpodbijane določbe Odloka pobudniki utemeljujejo z istimi razlogi. Navajajo, da je s poimenovanjem ceste po Josipu Brozu Titu, ki po njihovem mnenju posebej nekdanji komunistični režim v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (v nadaljevanju SFRJ), žrtvam tega režima, kot tudi drugim, ki so živeli v tem režimu, kršena pravica do osebnega dostojanstva iz 34. člena Ustave. Z 2. členom Odloka je po njihovem mnenju kršen tudi 63. člen Ustave, ki prepoveduje spodbujanje k neenakopravnosti in nestrpnosti ter spodbujanje k nasilju in vojni. Ta določba Ustave naj bi varovala ustavno zajamčene kategorije enakosti, človekovega dostojanstva in demokratične pravne države. Te vrednote pa naj bi bile popolno nasprotje vrednot, ki so jih gojili v totalitarnih režimih, kakršen je bil tudi komunistični režim v nekdanji SFRJ. Predsednik SFRJ in voditelj jugoslovanskih komunistov, Josip Broz Tito, naj bi komunistični režim osebno nadzoroval in diktiral njegov razvoj. Pobudniki so prepričani, da je bil Josip Broz Tito, kljub nekaterim pozitivnim delom, zgodovinsko gledano negativna

oseba, nedemokrat in diktator. Človekove pravice in temeljne svoboščine so bile zanj le mrtva črka na papirju. V zavesti mnogih prebivalcev Slovenije naj bi še danes povzročal strah in temačen spomin na pobite ljudi v času komunističnega režima. Poimenovanje ceste po njem zato po mnenju pobudnikov pomeni svojevrstno spodbujanje k sovraštvu in nasilju. Poimenovanje ceste po Josipu Brozu Titu pobudniki primerjajo s poimenovanjem ceste po Adolfu Hitlerju, Benitu Mussoliniju ali Josifu Visarionoviču Stalinu. Vsako tako poimenovanje lahko krši osebno dostojanstvo posameznikov in spodbuja k neenakopravnosti, nestrpnosti in nasilju. Izpodbijani Odlok naj bi tako ponovno ponižal ljudi, ki so bili v komunističnem režimu neupravičeno potisnjeni na družbeni rob zaradi svoje politične opredeljenosti ter zavezanosti demokraciji in človekovim pravicam. V zvezi s tem pobudniki opozarjajo na Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 1/91 - v nadaljevanju TUL), v preambuli katere je med drugim zapisano, da SFRJ ni delovala kot pravno urejena država in da so se v njej hudo kršile človekove pravice. Prav tako opozarjajo na Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu (UL C 137 E, 27. 5. 2010, str. 25), v kateri je Evropski parlament obsodil vse zločine proti človeštvu in množične kršitve človekovih pravic, ki so jih zgrešili vsi totalitarni in avtoritarni režimi.

3. Nasprotna udeleženka - MOL, ki jo zastopa župan Zoran Janković, - v odgovoru na pobudo navaja, da pobudniki ne izkazujejo pravnega interesa za začetek postopka za oceno ustavnosti in zakonitosti Odloka. Pravni interes naj bi imeli le posamezniki, na katere se nanaša 3. člen Zakona o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/08 - v nadaljevanju ZDOIONUS). MOL nasprotuje očitkom, da je izpodbijani Odlok v neskladju s 34. in 63. členom Ustave. Navaja, da je sporno cesto poimenovala po zgodovinski osebnosti, ki je pomembno zaznamovala čas med drugo svetovno vojno in desetletja po njej. Josip Broz Tito naj bi bil pomembna zgodovinska osebnost za Slovence, saj je bil vrhovni komandant partizanske vojske, ki je leta 1945 osvobodila ozemlje današnje države Slovenije izpod fašistične okupacije. O njegovi siceršnji veliki zgodovinski vlogi pa pričajo tudi številna odlikovanja in priznanja, ki jih je Josip Broz Tito prejel od drugih držav, kakor tudi dejstvo, da so mnoga mesta po svetu po njem poimenovala ulico ali trg. Nasprotna udeleženka še dodaja, da so razprave o poimenovanju cest lahko stvar demokratičnega dialoga, da pa je končna odločitev demokratična pravica večine v mestnem svetu.

B. - I.

4. Izpodbijani 2. člen Odloka je predpis (splošni pravni akt), ki v skladu z ZDOIONUS določa, da se v Ljubljani del obstoječe Štajerske ceste in del na novo projektirane ceste poimenuje Titova cesta ter se določi njen potek.[1] Za konkretizacijo te določbe, torej za začetek učinkovanja poimenovanja Titove ceste, ZDOIONUS oziroma Odlok ne predvidevata izdaje nobenih nadaljnjih upravnih odločb ali drugih posamičnih aktov, ki bi bili potrebni za njeno izvrševanje. Poimenovanje ulic in cest z odlokom lokalne skupnosti učinkuje neposredno, in sicer tako v razmerju do državnih in drugih organov, ki so to novo dejstvo dolžni upoštevati po uradni dolžnosti (npr. pri raznih javnih evidencah in registrih), kot tudi v razmerju do posameznikov in drugih pravnih subjektov pri njihovem vsakdanjem življenju in poslovanju. Poimenovanje javnih prostorov ne zadeva zgolj prebivalcev na teh območjih, temveč pravno učinkuje nasproti vsem, ki se s takšnim poimenovanjem srečujejo oziroma ga zaznavajo. Takšna poimenovanja imajo poudarjen simbolni pomen, ki prav tako zadeva vsakogar. Poimenovanje Titove ceste ima tako učinke *erga omnes*, ki so nastopili neposredno na podlagi Odloka z dnevom njegove uveljavitve.[2] V obravnavani zadevi se poleg tega postavljajo vprašanja, ki se nanašajo na človekovo dostojanstvo kot temeljno vrednostno in pravno izhodišče slovenske demokracije. Gre za najbolj elementarna vprašanja o odnosu države oziroma oblasti do posameznika, o položaju in pomenu človeka in človečnosti v državi ter nasploh o temeljnem namenu svobodne in demokratične države. V obravnavani zadevi pravni interes nedvomno izkazuje pobudnica Lidija Drobnič, ki ji je bil s

sklepom Komisije Vlade Republike Slovenije za izvajanje Zakona o popravi krivic z dne 17. 10. 2000, izdanim na podlagi Zakona o popravi krivic (Uradni list RS, št. 59/96 – ZPKri), priznan status bivše politične zapornice. Ustavnemu sodišču se zato ni bilo treba opredeliti do pravnega interesa drugih pobudnikov.

5. Ustavno sodišče je pobudo sprejelo in glede na izpolnjene pogoje iz četrtega odstavka 26. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo – v nadaljevanju ZUstS) nadaljevalo odločanje o stvari sami.

B. – II.

6. Spoštovanje človekovega dostojanstva (*human dignity, Menschenwürde*) je pravno-etični temelj sodobnih držav, ki temeljijo na konceptu ustavne demokracije, tj. na predpostavki, da mora biti oblast omejena z nekaterimi temeljnimi pravicami in svoboščinami, ki človeku pripadajo zaradi njegove lastne vrednosti. Zavedanje, da je človekovo dostojanstvo najvišja etična vrednota in da mora biti spoštovanje človekovega dostojanstva merilo in omejitev za delovanje državne oblasti, se je zlagoma krepilo skozi stoletja.[3] Prvo uveljavitev kot univerzalna vrednota, ki pripada vsem ljudem, je človekovo dostojanstvo na ustavni ravni doživelo proti koncu 18. stoletja, s sprejetjem ključnih ustavnih dokumentov v obdobju nastajanja neodvisnih Združenih držav Amerike in francoske revolucije.[4] Po določenih zastojih pri razvoju človekovih pravic v kontinentalni Evropi 19. stoletja in začetka 20. stoletja se je po drugi svetovni vojni načelo spoštovanja človekovega dostojanstva razvilo kot posebno univerzalno načelo, najprej v nekaterih najpomembnejših mednarodnih aktih, nato pa še kot temeljno ustavno načelo v ustavah novih demokracij, ki so s kodifikacijo človekovih pravic postavile človeka v središče ustavne ureditve.[5] Tako na primer Ustanovna listina Združenih narodov iz leta 1945 v preambuli poudarja, da to ustanovno listino sprejemajo ljudstva združenih narodov, ki so odločena, da znova potrdijo "vero v temeljne človekove pravice, v dostojanstvo in vrednost človeške osebnosti". Temu je sledila Splošna deklaracija človekovih pravic iz leta 1948, ki v preambuli začenja s poudarkom, da "pomeni priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu", v normativnem delu pa že v 1. členu določa, da se "vsi ljudje rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice". Tudi Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah iz leta 1966 (veljati je začel 23. marca 1976) v preambuli poudarja, da pomeni "priznanje dostojanstva, ki je prirojeno vsem članom človeške družine, ter priznanje njihovih enakih in neodtujljivih pravic, temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu" in da izvirajo pravice iz tega pakta "iz dostojanstva, ki je prirojeno človekovi osebnosti". Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP) sicer ne omenja izrecno človekovega dostojanstva, vendar pa države pogodbenice v preambuli izražajo "globoko vero v temeljne svoboščine, na katerih temeljita pravičnost in mir v svetu", in navdih za sprejetje konvencije iščejo v "skupni dediščini idealov in političnega izročila o spoštovanju svobode in vladavine prava". Skladno s tem duhom privrženosti človekovim pravicam je tudi Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) v svojih sodbah jasno potrdilo, da je bistvo EKČP v spoštovanju človekovega dostojanstva.[6] Tudi Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, ki je z uveljavitvijo Lizbonske pogodbe postala zavezujoč del prava Evropske unije,[7] v preambuli navaja, da "Unija, ki se zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, temelji na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelu demokracije in na načelu pravne države. Posameznika postavlja v središče svojih dejavnosti z vzpostavitvijo državljanstva Unije in oblikovanjem območja svobode, varnosti in pravice." Listina varuje človekovo dostojanstvo tudi kot posebno človekovo pravico, saj že v 1. členu določa, da je človekovo dostojanstvo nedotakljivo ter da ga je treba spoštovati in varovati.

7. Človekovo dostojanstvo je tudi v središču ustavnega reda Republike Slovenije. Njegov etični in ustavnopravni pomen izhaja že iz TUL, ki ni samo ustavnopravni temelj slovenske državnosti, temveč so v njej začrtana nekatera načela, ki izražajo temeljno (ustavno)pravno kakovost nove samostojne in neodvisne države. V svoji preambuli je TUL najprej razglasila dejstvo, da SFRJ ni delovala kot pravno urejena država in da so se v njej hudo kršile človekove pravice, nato pa je kot nasprotje temu v III. razdelku poudarila, da bo Republika Slovenija zagotavljala varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na njenem ozemlju, ne glede na njihovo narodno pripadnost, brez sleherne diskriminacije, skladno z Ustavo in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami. Ta nova ustavnopravna kakovost nove države je še bolj jasno izražena v Deklaraciji ob neodvisnosti (Uradni list RS, št. 1/91), ki je bila sprejeta hkrati s TUL (25. junija 1991) in v kateri je takratna Skupščina Republike Slovenije poudarila zavezanost Slovenije k spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter njeno usmerjenost k vstopu v mednarodne organizacije, ki temeljijo na spoštovanju človekovega dostojanstva in ki v svojih aktih določajo temeljne mednarodnopravne standarde varstva človekovih pravic. S sprejetjem teh osamosvojitvenih dokumentov torej ni prišlo samo do prekinitve državnopravne povezave med Republiko Slovenijo in SFRJ, temveč je šlo za prelom s temeljnim vrednostnim konceptom ustavne ureditve.

8. Drugače kot nekdanja SFRJ je Republika Slovenija pravna država, katere ustavna ureditev že na podlagi temeljnih ustavnih dokumentov izhaja iz načela spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Iz TUL, preambule Ustave in iz številnih ustavnih določb izhaja, da je človekovo dostojanstvo temeljna vrednota, ki prežema ves pravni red in ima zato tudi objektivni pomen pri delovanju oblasti tako v konkretnih postopkih kot tudi pri sprejemanju predpisov. Po vsebini gre pri človekovem dostojanstvu za predpostavko, da ima vsak človek enako in absolutno notranjo vrednost, ki mu pripada prav zato, ker je človek. Spoštovanje človekovega dostojanstva zato pomeni varstvo osebne vrednosti posameznika pred neupravičenimi posegi in zahtevami države in družbe.

9. Kot temeljna vrednota ima človekovo dostojanstvo normativni izraz v številnih določbah Ustave, zlasti je konkretizirano prek določb, ki zagotavljajo posamezne človekove pravice in temeljne svoboščine; te so namenjene prav varstvu različnih vidikov človekovega dostojanstva.[8] Med njimi je mogoče izpostaviti nekatere, ki so še posebej poudarjeno povezane s človekom kot osebo, ki ima svojo lastno absolutno notranjo vrednost: prepoved diskriminacije (prvi odstavek 14. člena), nedotakljivost človekovega življenja (17. člen), prepoved mučenja (18. člen), varstvo osebne svobode (19. člen), varstvo človekove osebnosti in dostojanstva v pravnih postopkih (21. člen), pravna jamstva v kazenskem postopku (29. člen), pravica do osebne dostojanstva in varnosti (34. člen), svoboda izražanja (39. člen) in svoboda vesti (41. člen).[9]

10. Kot posebno ustavnopravno načelo pa je načelo spoštovanja človekovega dostojanstva neposredno utemeljeno že v 1. členu Ustave, ki Slovenijo opredeljuje kot demokratično republiko. Načelo demokratičnosti (s katerim so najtesneje povezana tudi druga ustavna načela, kot so načela pravne države iz 2. člena Ustave in načelo delitve oblasti iz drugega stavka drugega odstavka 3. člena Ustave[10]) po svoji vsebini in pomenu presega opredelitev državne ureditve kot zgolj formalne demokracije, v kateri se zakoni in drugi predpisi sprejemajo po večinskem pravilu. Nasprotno, načelo demokratičnosti vsebinsko opredeljuje Republiko Slovenijo kot ustavno demokracijo, torej kot državo, v kateri je ravnanje oblastnih organov pravno omejeno z ustavnimi načeli ter človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami, in to prav zato, ker sta človek in njegovo dostojanstvo v središču njenega obstoja in delovanja. V ustavni demokraciji je človek subjekt in ne objekt oblastnega delovanja, njegova (samo)uresničitev kot človeka pa je temeljni namen demokratične ureditve. Resnično demokratična je samo takšna državna ureditev, v kateri je spoštovanje človekovega dostojanstva temeljno vodilo delovanja države. V vsebinski demokraciji, ki temelji na spoštovanju človekovega

dostojanstva slehernika, zato ni mogoče reči, kot to zmotno meni nasprotna udeleženka, da sprejemanje predpisov v predstavniških telesih na državni oziroma lokalni ravni pomeni izvrševanje "demokratske pravice večine" izvoljenih članov predstavniškega telesa. Načelo demokratičnosti iz 1. člena Ustave sicer predpostavlja svobodne in periodične volitve v predstavniške organe, vendar pa s tem ne podeljuje pravic izvoljeni večini, temveč nalaga dolžnost vsem oblastnim organom – na prvem mestu tistim, ki sprejemajo splošne pravne akte, – da pri izvrševanju svojih ustavnih in zakonskih pristojnosti spoštujejo meje, ki izhajajo iz ustavnega reda, katerega osrednje načelo je prav načelo spoštovanja človekovega dostojanstva.

11. Kljub opisani ustavni ureditvi trdna in celovita *a priori* opredelitev človekovega dostojanstva ni mogoča, saj ga poleg ustavnopravnih in mednarodnopravnih standardov napolnjujejo tudi zgodovinske in etične vsebine, ki se s časom razvijajo in dograjujejo. Vsebinska odprtost tega načela (kot tudi posameznih človekovih pravic in svoboščin) zato pomeni, da se posamezni vidiki človekovega dostojanstva uresničujejo v konkretnih pravnih postopkih, pri čemer imajo pri ugotavljanju morebitnih kršitev ključno vlogo sodišča in Ustavno sodišče. Z odločitvami sodišč in Ustavnega sodišča se ob upoštevanju konkretnih okoliščin posameznih primerov oblikujejo meje dopustnemu ravnanju oblastnih organov. Na ta način abstraktna, a temeljna ustavna vrednota postaja živo pravo.

12. V obravnavani zadevi se postavlja vprašanje, ali je 2. člen Odloka, ki v Ljubljani ponovno uvaja Titovo cesto,[11] v neskladju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva. Pri tem Ustavno sodišče poudarja, da namen tega postopka ni presoja osebnosti in konkretnih ravnanj Josipa Broza Tita, kakor tudi ne zgodovinska presoja dejstev in okoliščin. Ustavno sodišče je varuh Ustave in s tem varuh vrednot, na katerih ta temelji. Njegova naloga je, da upoštevajoč veljavni ustavni red ugotovi ustavnopravno pomembne okoliščine in na njihovi podlagi odloči o ustavnosti izpodbijanega predpisa.

13. V obravnavanem primeru je ustavnopravno upoštevena simbolna razsežnost 2. člena Odloka. Pri presoji ustavnosti predpisov lokalnih skupnosti, s katerimi se poimenujejo ulice, ceste, trgi, parki ali drugi javni prostori, namreč ni mogoče upoštevati samo praktičnih (informativnih) namenov takega poimenovanja (npr. lažja orientacija v prostoru, večja preglednost in dostopnost do podatkov v javnih evidencah in registrih, izkazovanje osebnega prebivališča ali kraja poslovanja ipd.). Pri poimenovanju javnih prostorov je resda v ospredju javni interes, da se zagotovi lažje vsakodnevno delovanje v zasebnem ali javnem življenju. Vendar ne gre prezreti, da imajo takšna poimenovanja tudi jasno razviden simbolni pomen in zato izražajo obliko simbolnega ravnanja javne oblasti. Poimenovanje javnih prostorov vselej poudarja pomen pomembnih zgodovinskih dogodkov ali zgodovinskih osebnosti,[12] s tem pa neizbežno tudi poudarjanje oziroma izpostavljanje družbenih vrednot, ki te dogodke ali osebe zaznamujejo. Ker je poimenovanje javnih prostorov oblastno dejanje, to pomeni, da daje oblast tem vrednotam priznanje, jih podpira ali se z njimi poistoveti.[13] Poimenovanje javnih prostorov po določenih posameznikih tako nedvomno izraža javno priznanje za njihovo delo, zasluge oziroma vrednote, za katere so se zavzemali. Zaradi simbolne izrazne moči lahko takšna poimenovanja prispevajo tudi k širjenju in krepitvi določenih stališč, idej in vrednot.

14. O protiustavnosti predpisa ali drugega oblastnega ravnanja, ki ima simbolni pomen, je mogoče govoriti takrat, kadar ta simbol z avtoriteto oblasti izraža vrednote, ki so nezdržljive s temeljnimi ustavnimi vrednotami, kot so človekovo dostojanstvo, svoboda, demokracija in vladavina prava. Oblastnega delovanja državnih in občinskih organov, ki ima simbolni pomen, namreč ni mogoče enačiti z izražanjem različnih mnenj in prepričanj posameznikov ali skupin; njihova pravica do izražanja mnenj in stališč, ki so lahko celo nasprotna temeljnim ustavnim vrednotam, je v okviru svobodne in pluralne družbe utemeljena v ustavnih določbah o svobodi vesti in svobodi izražanja. Nasprotno pri oblastnih organih pri izražanju določenih vrednot ne gre za svobodo izražanja, kajti ta

človekova pravica lahko pripada po naravi stvari samo posameznikom in združenjem, ne pa oblasti. Oblast mora vedno ravnati v javnem interesu, pri tem pa mora spoštovati ustavne omejitve, ki izhajajo iz ustavnih načel ter iz človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ker izražanje vrednot, ki so nasprotne temeljnim ustavnim vrednotam, ne more biti v javnem interesu, presoja ustavnosti oblastnega ravnanja ni podvržena načelu sorazmernosti (tj. tehtanju med javnim interesom in prizadetimi ustavnimi vrednotami), temveč je takšno ravnanje samo po sebi protiustavno. Z ustavnopravnega vidika je tako povsem nekaj drugega, če določene protiustavne vrednote zagovarja in podpira posameznik v okviru svojega osebnega prepričanja, kot če se s temi vrednotami prek simbolov poistoveti oblast.[14]

15. Simbolna razsežnost Titove ceste je neločljivo povezana s simbolnim pomenom imena Josipa Broza Tita, jugoslovanskega maršala in kasnejšega dosmrtnega predsednika SFRJ. Ime Tito ne simbolizira zgolj osvoboditve ozemlja današnje države Slovenije izpod fašistične okupacije v drugi svetovni vojni, kot to zatrjuje nasprotna udeleženka, temveč simbolizira tudi povojni totalitarni komunistični režim, ki so ga zaznamovale obsežne in grobe kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zlasti v desetletju neposredno po drugi svetovni vojni. Zgodovinska dejstva, zabeležena v številnih dokumentih, listinah in strokovnih zgodovinskih delih, pričajo tudi o izvensodnih povojnih pobojih, političnih kazenskih procesih,[15] eksekucijah prebežnikov na državni meji ter o zlorabah oblasti za ohranjanje enostrankarskega sistema in preprečevanje demokracije. Dejstvo, da je bil Josip Broz Tito vodja nekdanje države, pomeni, da prav njegovo ime v največji meri simbolizira nekdanji totalitarni režim. Titovega simbolnega pomena ni mogoče razcepiti in upoštevati le pomena ravnanj, ki jih nasprotna udeleženka pripisuje njegovi zgodovinski vlogi in osebnosti. Ponovno uvedbo poimenovanja ceste po Josipu Brozu Titu kot simbolu jugoslovanskega komunističnega režima je mogoče razumeti kot podporo ne le njemu kot zgodovinski osebnosti oziroma njegovim posameznim dejanjem, temveč kot podporo celotnemu zgodovinskemu obdobju njegove vladavine in tej vladavini kot taki. Zato ni pomembno, kaj so mestne oblasti želele doseči z uvedbo Titove ceste oziroma katere cilje so zasledovale, pomembno je, da je izpodbijani Odlok mogoče objektivno razumeti kot priznanje nekdanjemu nedemokratskemu režimu.

16. Oblastno izražanje priznanja totalitarnim režimom, ki so v 20. stoletju pretresali Evropo in vodili k milijonom žrtvam in sistematičnim kršitvam človekovih pravic, je v nasprotju z zavzemanjem za spoštovanje človekovega dostojanstva, človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugih vrednot, ki jih delijo sodobne evropske ustavne demokracije. V preteklih letih so tudi različne evropske institucije sprejele dokumente, ki obsojajo totalitarne režime, kot so nacizem, fašizem in komunizem. Omeniti je treba Resolucijo št. 1481 Parlamentarne skupščine Sveta Evrope z dne 25. januarja 2006 o potrebi po mednarodni obsodbi zločinov totalitarnih komunističnih režimov in Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu. V teh resolucijah je poudarek predvsem na spominu in izkazovanju spoštovanja konkretnim usodam posameznikov, ki so v totalitarnih režimih, kamor sodi tudi komunistični režim pod vodstvom Josipa Broza Tita, na lastni koži izkusili kršitve človekovih pravic v kazenskih ali drugih postopkih oziroma sta jim bili zaradi protipravnega trpljenja bližnjih povzročeni huda žalost in bolečina. Žrtvam vseh totalitarizmov morajo oblastni organi na vseh ravneh izkazovati, če že ne aktivno sočutje, razumevanje in priznanje za njihovo trpljenje, pa vsaj pasivno spoštovanje z opustitvijo ravnanj, ki so nezdržljiva s temeljnimi ustavnimi vrednotami in za katera je mogoče vnaprej predvidevati in pričakovati, da bodo povzročila novo prizadetost. Tudi Državni zbor Republike Slovenije je v Deklaraciji o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu z dne 2. aprila 2009 (Uradni list RS, št. 84/09 - DeReEPEZT) med drugim zapisal, da s sprejetjem te deklaracije izraža "spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih režimov" ter da si bo "prizadeval, da se tragična dejanja in delitve med 2. svetovno vojno in v času enopartijskega socialističnega sistema po njej ter njihove posledice pomnijo kot zgodovinska dejstva, ki naj ne povzročajo novih delitev, nasprotovanj in sovraštev."

17. Nezdržljivost nekdanjega komunističnega režima z evropskimi standardi varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin, katerim je zavezana tudi Republika Slovenija, je večkrat ugotovilo tudi Ustavno sodišče. Tako je v odločbi št. U-I-69/92 z dne 10. 12. 1992 (Uradni list RS, št. 61/92, in OdlUS I, 102) presodilo, da je šlo v prejšnjem sistemu za "državo, katere tedanja oblast je po končani vojni izvedla množične poboje bivših vojaških in takratnih političnih nasprotnikov, pravno nesprejemljive kazenske procese s smrtnimi kaznimi, nezakonite zaplembe premoženja, onemogočanje in likvidacijo političnih strank v nasprotju z lastnim pravnim redom itd., s čimer je povzročila pri prizadetih utemeljen strah za življenje v primeru bivanja v taki državi." V enakem duhu je v odločbi št. U-I-158/94 z dne 9. 3. 1995 zapisalo, da "bivši jugoslovanski in v njegovem okviru slovenski ustavni in državno-institucionalni sistem v nasprotju z [...] izročilom evropske pravne civilizacije ni postavljala v ospredje človekovih pravic in ni izoblikovala jasnih pravnih omejitev državni oblasti in njenemu nasilju. Zato je odpiral možnosti za arbitrarno oblast, njegova ustava pa ni bila v celoti pravni dokument v pomenu sodobne evropske pravne civilizacije." Razliko med prejšnjim totalitarnim režimom in novim sistemom, ki temelji na varstvu individualnih človekovih pravic kakor tudi na svobodnih demokratičnih volitvah, je Ustavno sodišče poudarilo v odločbi št. Up-301/96 z dne 15. 1. 1998 (Uradni list RS, št. 13/98, in OdlUS VII, 98): "Zaradi bridkih zgodovinskih izkušenj slovenske družbe iz obdobja bivšega komunističnega totalitarnega sistema je v zgodovinsko poslanstvo slovenske ustave vgrajen tudi njen temeljni cilj, preprečiti vsakršen poskus ponovne vzpostavitve totalitarnega sistema." Omeniti je treba še odločbo št. U-I-248/96 z dne 30. 9. 1998 (Uradni list RS, št. 76/98, in OdlUS VII, 176), v kateri je Ustavno sodišče poudarilo, da je o svobodni demokratični družbi mogoče govoriti le v ureditvi, "ki ob izključitvi vsakršnega nasilja in samovolje predstavlja družbeni red pravne države na podlagi samoodločbe ljudstva glede na voljo večine ter svobodo in enakost. K temeljnim načelom takega reda je treba šteti vsaj še naslednje ključne predpostavke: spoštovanje človekovih pravic, določenih v Ustavi, pravico posameznika do življenja, nedotakljivost osebnostnih pravic, suverenost ljudstva, delitev oblasti, odgovornost vlade in zakonitost delovanja izvršilne oblasti, neodvisnost sodišč, večstrankarski politični sistem in enake možnosti za vse politične stranke s pravico do oblikovanja opozicije in delovanja v njej v skladu z Ustavo." V popolnem nasprotju z navedenim, v odločbi nadaljuje Ustavno sodišče, pa je povojna oblast v Sloveniji oblast uveljavljala "tudi z nasiljem, z zlorabami prava v kazenskih postopkih in s sistemsko-strukturnim grobim kršenjem človekovih pravic. Zakoni niso bili uporabljeni le z namenom kaznovanja kolaboracije, ampak tudi z namenom izločitve razrednega sovražnika, prevzema oblasti in utrditve totalitarnega sistema. Do vzpostavitve svobodne družbene ureditve je v Sloveniji prišlo šele leta 1990 po prvih svobodnih volitvah v večstrankarski parlament."

18. V Sloveniji, kjer se je razvoj demokracije in svobodne družbe, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, začel s prelomom s prejšnjo ureditvijo, pri čemer je ta prelom jasno razviden tudi na ustavnopravni ravni (najprej z ustavnimi amandmaji k ustavi Socialistične republike Slovenije, nato pa še s sprejetjem TUL in Ustave kot temeljnih ustavnih dokumentov), je oblastno povečevanje komunističnega totalitarnega režima s poimenovanjem ceste po voditelju tega režima protiustavno. Takšno novo poimenovanje v današnjem prostoru in času nima več svojega mesta, ker je v nasprotju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva, ki sodi v samo jedro ustavne ureditve Republike Slovenije. Poimenovanje ceste po Josipu Brozu Titu namreč ni poimenovanje, ki bi se ohranilo še iz prejšnje ureditve in bi bilo danes le del zgodovine. Izpodbijani Odlok je bil sprejet leta 2009, osemnajst let po osamosvojitvi Slovenije in vzpostavitvi ustavnega reda, ki temelji na ustavnih vrednotah, nasprotnih vrednotam režima pred osamosvojitvijo. Ne samo žrtve ali nasprotniki prejšnjega režima, temveč tudi druga javnost lahko takšno ravnanje oblasti v sedanjem času razume kot novo oblikovano oblastno podporo nekdanjemu komunističnemu režimu. Takšno ravnanje je v neskladju z vrednotami, na katerih temelji Ustava.

19. Na podlagi navedenega je Ustavno sodišče presodilo, da je 2. člen Odloka protiuustaven, ker krši načelo spoštovanja človekovega dostojanstva. To načelo je utemeljeno v 1. členu Ustave in pomeni omejitev pri odločanju demokratično izvoljenih predstavniških organov. Tako kot država je tudi občina pri izvrševanju svojih oblastnih pristojnosti vezana na Ustavo. Odločitev Mestnega sveta MOL, da se cesta v Ljubljani na novo poimenuje po Josipu Brozu Titu, je zato podvržena vsebinskim omejitvam, ki izhajajo iz Ustave, še posebej, če gre za varstvo temeljnih vrednot ustavnega reda, med katerimi osrednje mesto pripada človekovemu dostojanstvu. Ker je 2. člen Odloka v neskladju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva, ga je Ustavno sodišče odpravilo.

C.

20. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi drugega odstavka 45. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Ernest Petrič ter sodnice in sodniki dr. Mitja Deisinger, dr. Dunja Jadek Pensa, mag. Marta Klampfer, dr. Etelka Korpič – Horvat, mag. Miroslav Mozetič, Jasna Pogačar, mag. Jadranka Sovdat in Jan Zobec. Odločbo je sprejelo soglasno. Sodnice Jadek Pensa, Korpič – Horvat in Sovdat ter sodnika Petrič in Zobec so dali pritrdilna ločena mnenja.

dr. Ernest Petrič
Predsednik

Opombe:

[1] Izpodbijana določba Odloka se glasi:

"Na območju Mestne občine Ljubljana se v naselju Ljubljana:

- spremeni ime naslednje ceste:

Del Štajerske ceste na delu severne vpadnice od krožišča na severni obvoznici pri Tomačevem do križišča z Zasavsko in Dunajsko cesto se preimenuje v Titovo cesto.

- na novo poimenuje naslednjo cesto:

Del projektirane "nove Tomačevske ceste" od krožišča pri Plečnikovih Žalah do križišča s Kranjčevo ulico in v podaljšku novo načrtovane severne vpadnice severno in severovzhodno do krožišča na severni obvoznici pri Tomačevem se poimenuje v Titovo cesto.

- določi in spremeni potek naslednje ceste:

Novo poimenovana Titova cesta poteka od krožišča pri Plečnikovih Žalah severno in severovzhodno po trasi novo načrtovane severne vpadnice proti in preko tomačevskega krožišča do križišča z Zasavsko in Dunajsko cesto.

Štajerska cesta spremeni potek ceste tako, da poteka od križišča Zasavske in Dunajske ceste do občinske meje z Občino Trzin."

[2] Pri tem ni pomembno, da ZDOIONUS in Odlok po uveljavitvi poimenovanja predvidevata še določena materialna dejanja - Geodetska uprava Republike Slovenije mora evidentirati spremembo v registru prostorskih enot, cesto je treba označiti z napisno tablo, na kateri je ime ceste, morebitnim stavbam ob cesti pa je treba določiti hišne številke (VI. in VII. poglavje ZDOIONUS, 5. člen Odloka). Na neposredni učinek odloka, s katerim se preimenuje ali na novo poimenuje ulica ali cesta, tudi ne vpliva dejstvo, da morajo fizične osebe, ki tam prebivajo, oziroma pravne osebe, ki imajo tam svoj sedež, zaradi tega v ustreznih postopkih zamenjati ali kako drugače uskladiti svoje osebne dokumente oziroma listine v zvezi s poslovanjem.

[3] Med prelomnimi zgodovinskimi dokumenti ni mogoče mimo nekaterih ključnih angleških aktov, kot so Velika listina svoboščin iz leta 1215, *Habeas Corpus Act* iz leta 1679 in Listina pravic iz leta 1689. Začetke moderne zasnove človekovih pravic pa je mogoče zaslediti v razsvetljenski pravno-filozofski

misli mnogih avtorjev 17. in 18. stoletja.

[4] Kot prvo opredelitev univerzalnih človekovih pravic v pozitivnem ustavnem pravu je mogoče šteti Virginijsko deklaracijo o pravicah iz leta 1776. Tej so sledile Deklaracija o neodvisnosti ZDA (1776), ustava ZDA (1787) – istega leta je bila sprejeta tudi Listina pravic k ameriški ustavi – in francoska Deklaracija o pravicah človeka in državljana iz leta 1789. Več o zgodovinskem razvoju temeljnih pravic glej L. Pitamic, *Država*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1996, str. 188–207, in V. Simič, *Temeljne pravice kot pravnocivilizacijska dediščina*, v: M. Pavčnik, A. Polajnar-Pavčnik, D. Wedam-Lukić (ur.), *Temeljne pravice*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1997, str. 21–51.

[5] Tako Jens Meyer-Ladewig (*Menschenwürde und Europäische Menschenrechtskonvention*, *Neue Juristische Wochenschrift*, let. 57, št. 14 (2004), str. 982) za Zvezno republiko Nemčijo pravi, da je bilo človekovo dostojanstvo "simbolna formula nove demokracije". Člen 1 nemške zvezne ustave (temeljnega zakona) namreč določa, da je človekovo dostojanstvo nedotakljivo ter da je njegovo spoštovanje in varstvo obveznost vse državne oblasti.

[6] Glej npr. 65. točko obrazložitve sodbe v zadevi *Pretty proti Združenemu kraljestvu* z dne 29. 7. 2002.

[7] Na Listino Evropske unije o temeljnih pravicah se Lizbonska pogodba sklicuje v prvem odstavku 6. člena Pogodbe o Evropski uniji, katerega prvi stavek se glasi: "Unija priznava pravice, svoboščine in načela iz Listine Evropske unije o temeljnih pravicah z dne 7. decembra 2000, prilagojene 12. decembra 2007 v Strasbourgu, ki ima enako pravno veljavnost kot Pogodbi."

[8] Prav zaradi tega se v ustavnopravni teoriji človekovo dostojanstvo opredeljuje kot izvor človekovih pravic in kot predpogoj za spoštovanje drugih človekovih pravic; glej npr. L. Šturm v: L. Šturm (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije*, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002, str. 362.

[9] Ustavnopravni pomen človekovega dostojanstva je jasno razviden tudi iz 3.a člena Ustave, ki določa, da se lahko izvrševanje dela suverenosti prenese le na mednarodne organizacije, ki temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, demokracije in načel pravne države (enako velja za vstopanje v obrambne zveze). Ratifikacija Lizbonske pogodbe in podpora Slovenije prevzemu Listine Evropske unije o temeljnih pravicah v zavezujoče evropsko pravo je prav tako poudarila zavezanost Republike Slovenije k spoštovanju človekovega dostojanstva.

[10] Glede načela delitve oblasti je Ustavno sodišče že v odločbi št. U-I-158/94 z dne 9. 3. 1995 (Uradni list RS, št. 18/95, in OdlUS IV, 20) poudarilo, da je njegova vloga med drugim, da varuje in zagotavlja svobodo posameznika.

[11] Dne 8. 10. 1991 je takratna Skupščina mesta Ljubljane preimenovala Titovo cesto po odsekih v Dunajsko cesto, Štajersko cesto in Slovensko cesto (2. in 3. člen Odloka o določitvi, spremembi in ukinitvi imen oziroma potekov cest, ulic in trga na območju mesta Ljubljana, Uradni list RS, št. 21/91).

[12] Drugi odstavek 20. člena ZDOIONUS določa, da se ime ulice določi po zemljepisnem imenu, imenu dogodka ali datumu, povezanem z zgodovino, ali po osebi, ki je bistveno prispevala k razvoju naselja ali je pomembna v širšem družbenem okolju ali po kulturnem izročilu.

[13] To potrjujejo številne zgodovinske izkušnje. V času pomembnih družbenih sprememb, tuje okupacije ali sprememb državne ureditve so se poimenovanja ulic, cest, trgov in drugih javnih prostorov praviloma obsežno spreminjala, kar je bilo nedvomno neposredna posledica spremembe vrednot, ki so bile s temi poimenovanji izražene in za katere se je vsakokratna oblast zavzemala.

[14] Prim. s sodbo ESČP v zadevi *Vajnai proti Madžarski* z dne 8. oktobra 2008, v kateri je ESČP presodilo, da je prepoved nošenja rdeče zvezde nedovoljen poseg v 10. člen EKČP, ki zagotavlja svobodo izražanja. V sodbi je ESČP poudarilo, da je pomembna razlika, če rdečo zvezdo nosi posameznik pri uresničevanju političnega govora oziroma če se s takim simbolom poistoveti nosilec oblasti v okviru izvrševanja oblasti (48. in 49. točka obrazložitve).

[15] O tem Ustavno sodišče že v odločbi št. U-I-247/96 z dne 22. 10. 1998 (Uradni list RS, št. 76/98, in OdlUS VII, 195).

U-I-109/10-16

3. 10. 2011

Pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Dunje Jadek Pensa

Strinjam se z nosilnimi razlogi odločbe U-I-109/10. Ločeno pritrdilno mnenje podajam, ker želim izraziti nekaj svojih misli, ki jih je vzpodbudil proces odločanja v obravnavani zadevi in ki se nanašajo na (1) obseg sporočila, ki je vtisnjen v spornem poimenovanju "Titova cesta" in (2) potrebo, da organi oblasti pri sprejemanju odločitev izhajajo iz vseh znanih dejstev, ter da svoja ravnanja usmerjajo v prid zagotavljanja tolerance in strpnosti v družbi, izhajajoč pri tem iz spoštovanja človekovega dostojanstva.

1. Besede same po sebi niso resnične.[1] Če jih beremo enopomensko, brez globljega vpogleda, zamisli bolj prikrivajo, kot jih sporočajo.[2]

2. Poimenovanje ceste z odlokom občine služi spoznanju dejanskega stanja, ki ne izhaja neposredno iz poimenovanega objekta (v obravnavanem primeru: ceste). Ker ime v takem primeru ne označuje samega bistva objekta (ceste), presega zaznavo tega objekta. Sporočilnost imena, s katerim je objekt (cesta) poimenovan, zato ni nevtralna.

3. Poimenovanje objekta z imenom – pomembne osebe – presega informativni pomen, čemur služi poimenovanje cest v mestu. Preseganje informativnega pomena tovrstnega poimenovanja pa je dvojno. Prvič, poimenovanje ceste z imenom osebe z aktom organa oblasti sporoča, da tej osebi organ oblasti pripisuje poseben pomen, ji daje priznanje. V tem pogledu ima samo *dejstvo poimenovanja* ceste kot akt oblasti simbolni pomen. In drugič, ime osebe, ki je pomembno zaznamovala določeno zgodovinsko obdobje, ker je imela močan vpliv nanj, presega povezovanje njenega imena zgolj z osebo kot tako.

4. Ime osebe bo simboliziralo[3] določeno zgodovinsko obdobje, če se z imenom povezuje množico sporočil o značilnostih tega obdobja. Če je tako, *ime* sâmo deluje na področju asociacij, ker spodbuja oblikovanje miselnih povezav med imenom (osebe) in določenim zgodovinskim obdobjem. Ni nujno, da so te miselne povezave posameznikov enoznačne.

5. Obravnavani spor izvira ravno iz dejstva različnosti miselnih povezav, ki jih vzbuja ime Tito pri pobudnikih in nasprotnemu udeležencu. Pobudniki namreč (med drugim) navajajo, da, kljub nekaterim pozitivnim delom, ki jih lahko pripišemo (Josipu Brozu) Titu, sporno poimenovanje ceste po njem spominja na čas nasilja, nestrpnosti in na pobite ljudi v komunističnem režimu, ker je posebej komunistični režim. Tudi nasprotni udeleženec izpostavlja zgodovinski pomen (Josipa Broza) Tita. Vendar, osredotoča se na njegove zasluge (med drugim na njegovo vlogo v drugi svetovni vojni), ki so po njegovem mnenju pripomogle k ustvaritvi možnosti za osamosvojitve Slovenije. Kot sledi iz navedb pobudnikov in nasprotnega udeleženca, so v imenu Tito (in spornem poimenovanju ceste) inkorporirana vrednostno nasprotujoča se sporočila. Teh sporočil v spornem poimenovanju ni mogoče razločiti.

6. Razumevanje sporočil pri posameznikih, ki jih prenaša ime pomembne osebe, je izraz vrednotenja in s tem nujno podvrženo številnim in različnim subjektivnim ocenam. Poleg tega je jasno, da pomeni niso vtisnjeni v sami besedi (imenu osebe), temveč se porodijo in postanejo jasni šele ob upoštevanju

okolščin in dejstev, ki vplivajo na razumevanje[4] in ki so, razumljivo, pri vsakem posamezniku različna. Ne preseneča zato, da imajo posamezniki različne predstave, mnenja, vrednostne sodbe in prepričanja o istih izjavah. V demokratični in pluralni družbi je običajno, da tovrstna različna, nasprotujoča, lahko celo izključujoča se mnenja in prepričanja ljudje praviloma prosto in svobodno izražamo. Polemike so v pluralni družbi običajne. Ker pa je za prepričanja posameznikov značilno, da ne temeljijo na (vseh) dejstvih, jih dejstva (ki njihovih prepričanj ne podpirajo) niti ne morejo ovreči.[5] Prav zato pa se pokaže, da prepričanja nekaterih posameznikov, četudi gre za večino, nikoli niso niti dovolj zanesljiv kriterij niti ne morejo biti edini argument za odločanje organov oblasti. Jasno je tudi, da pojma "demokracija" ni mogoče zreducirati zgolj na iskanje odgovora, kakšno je mnenje večine. V pluralni in demokratični družbi je tako nujno, da organi oblasti pri svojem delovanju posvečajo kar največjo pozornost *vsem* različnim pogledom in nasprotujočim stališčem posameznikov, ob sprejemanju odločitev pa dosledno upoštevajo *vsa* znana dejstva in vrednostni sistem, v katerem ima spoštovanje človekovega dostojanstva osrednje mesto.

7. *Ime*, ki vzbuja miselne povezave s totalitarnim režimom, neizogibno vzbuja tudi miselne povezave z žrtvami nasilja organov oblasti tega režima ter njihovim strašljivim in nedopustnim trpljenjem. Poimenovanje ceste s takim imenom z aktom oblasti vzbuja razumevanje, da organ oblasti strašljivo in nedopustno trpljenje teh žrtev (vsaj) zanemarja. Akt organa oblasti (poimenovanje ceste), ki ima ta učinek in ki zato ne izraža dolžnega spoštovanja *vsem* žrtvam nasilja polpretekle zgodovine, ni v skladu z zahtevo po spoštovanju nedotakljivosti človekovega dostojanstva kot temeljnemu pravno etičnim in ustavnim načelom, ki mu gre osrednje mesto za oblikovanje vrednostnega sistema v Republiki Sloveniji in ki v prid njegovemu vsakodnevemu udejanjanju zavezuje vse organe oblasti pri njihovem delovanju. Takšen akt oblasti nasprotuje tudi osnovnemu vodilu za ravnanje organov oblasti, to je med drugim vzdrževanju in vzpodbujanju tolerance in strpnosti med prebivalci, ki je nujna za sožitje.

dr. Dunja Jadek Pensa
Sodnica

Opombe:

[1] E. Fromm, Umetnost življenja, Mladinska knjiga, Ljubljana 2003, stran 24.

[2] E. Fromm, Umetnost življenja, Mladinska knjiga, Ljubljana 2003, stran 25.

[3] "Beseda [] je simbolna takrat, ko vsebuje nekaj več od očitnega in neposrednega pomena." Carl G. Jung, Človek in njegovi simboli, Mladinska knjiga, Ljubljana 2002, stran 22.

[4] Don't Know Much About Middle Ages: Posner on Law and Literature (in) Doing What Comes Naturally, stran 295; citirano po T. Martino, Trademark Dilution, London Press Oxford, 1996, stran 87.

[5] Misel je povzeta iz romana M. Prousta, V Swannovem svetu, Delo, d. d., Ljubljana 2004, stran 145.

U-I-109/10-15
29. 9. 2011

**Pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Etelke Korpič - Horvat,
ki se mu pridružuje sodnica mag. Marta Klampfer**

1. Glasovala sem za odločitev v navedeni odločbi, ker soglašam z njenim izrekom, da se 2. člen

Odloka o določitvi in spremembi imen in potekov cest in ulic na območju Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 44/09) odpravi; ne soglašam pa v celoti z njeno obrazložitvijo.

2. Za odločbo sem glasovala predvsem zato, ker je pomembna sporočilna vrednost odločitve Ustavnega sodišča ta, da je štelu, da je poseg v človekovo dostojanstvo kršitev temeljnega ustavnega načela 1. člena Ustave, ki določa *Slovenija je demokratična republika*. Pri tem je jasno razložilo, da ustavna demokracija v Sloveniji ne vključuje le formalne državne ureditve Slovenije kot republike, ampak v vsebinskem delu tudi varstvo osebnega dostojanstva, ki v širšem smislu vključuje druge človekove pravice iz kataloga človekovih pravic in temeljnih svoboščin, določenega v Ustavi. S tem Ustavno sodišče, kot varuh ustavnosti, prvič napolnjuje 1. člen Ustave ter daje poseben pomen in težo varovanju človekovega dostojanstva. Kot je navedeno v odločbi, je v nekaterih državah že ustavodajalec določil nedotakljivost človekovega dostojanstva kot vrednoto in jo uvrstil med temeljna načela Ustave. To je sedaj v Republiki Sloveniji storilo Ustavno sodišče.

3. S to odločbo Ustavno sodišče torej izraža, da bo varovalo človekovo dostojanstvo pred vsakimi posegi oblasti. V demokratični državi Sloveniji ni prostora za kakršnokoli oblastno dejanje, ki prizadene dostojanstvo posameznika, četudi je sprejeto z večinsko odločitvijo predstavniškega organa. Zato 2. člen navedenega Odloka ne sodi v današnji čas, saj so bili nekateri državljani v prejšnjem sistemu pod Titovim vodstvom prizadeti zaradi storjenih krivic in trpljenja. Mnogi so upravičeno sprejeli poimenovanje Titove ceste kot izzivanje in so lahko prizadeti.

4. Odločba Ustavnega sodišča naj bi bila pomiritvena, in sicer, da bomo prebivalci Slovenije varovani pred takšnimi in vsakršnimi posegi v človekovo dostojanstvo, ki je največja vrednota človeka. Zato bi njena obrazložitev morala temeljiti le na ustavnopravni presoji in ne na razlagi in oceni dejstev ter okoliščin zgodovinskega obdobja, kar je sicer zapisano v 12. točki odločbe, vendar, pa po moji oceni to ni upoštevano predvsem v 15. in 16. točki in po obsegu neuravnoteženo z obrazložitvijo, na kateri temelji presoja. Poleg tega pa se izgubi temeljni poudarek v odločbi, ki je v varovanju človekovega dostojanstva, kot temeljne vrednote, varovane že v temeljnem načelu 1. člena Ustave.

5. Odločitev Ustavnega sodišča ne bi smela prizadeti tistih, katerim Titovo ime simbolizira pozitivnost njegovega obdobja. Priznavanje in spoštovanje človekovih pravic je tisto, kar nas združuje in ne deli. Gre za minimalni konsenz, ki ga moramo doseči, da bomo lahko živeli drug z drugim v miru.

Dr. Etelka Korpič – Horvat
Sodnica

Mag. Marta Klampfer
Sodnica

U-I-109/10-12
30. 9. 2011

Pritrdilno ločeno mnenje sodnice mag. Jadranke Sovdat

1. Glasovala sem za odločbo, ker se strinjam s temeljnim sporočilom, ki izhaja iz argumentacije Ustavnega sodišča. Menim pa, da posamezni deli obrazložitve zahtevajo še dodatne poudarke, na katere želim opozoriti v tem ločenem mnenju. Prvi del mojih pogledov, ki jih želim posebej predstaviti, se nanaša na pravni interes, drugi del pa na bistvene razloge za ugotovljeno protiustavnost.

I.

2. Pobudnikov v tej zadevi je več, vendar po mojem mnenju vsem ni mogoče priznavati pravnega interesa. Ustavno sodišče se sicer ni spuščalo v pravni interes pobudnikov, ker ga je priznalo že pobudnici. Vendar velja v zvezi s tem glede na 4. točko obrazložitve odločbe kljub temu nekaj dodati. Če bi se Ustavno sodišče opredeljevalo do pravnega interesa pobudnikov, bi moralo po mojem mnenju ugotoviti, da ga nimajo. Kakšni razlogi vodijo k temu zaključku? Po ustaljeni ustavnosodni presoji ni mogoče izkazati pravnega interesa za izpodbijanje predpisa občine s sklicevanjem na to, da predpis izpodbijata svetnika občinskega sveta, ki je sprejel izpodbijani predpis. Temu je treba pritrditi. Prav tako po mojem mnenju pravnega interesa ni mogoče priznati pobudniku, ki zatrjuje, da je živel v nekdanji državi, v kateri so se kršile človekove pravice. Tem trem pobudnikom bi pravni interes lahko priznali le, če bi ga lahko priznali vsakomur. Iz nekaterih trditev v 4. točki obrazložitve odločbe bi celo lahko sklepali, da je Ustavno sodišče v resnici priznalo pravni interes vsakomur in da sta zato prvi in drugi del 4. točke v medsebojnem nasprotju. Vendar menim, da ni tako.

3. Strinjam se s tem, da poimenovanje javnih objektov v prostoru, kakršen je tudi javna cesta, pravno učinkuje nasproti vsem. Prav tako tudi, da ima poimenovanje cest po zgodovinskih osebnostih poudarjen simbolni pomen. Vendar to še ne pomeni, da ima vsakdo, ki hodi po takšni cesti ali ki živi v državi, ki ima takšno cesto, pravni interes za izpodbijanje predpisa, ki določa njeno poimenovanje. Za pravni interes je namreč bistveno, da mora biti neposreden in konkreten, pobudnikovo uspešno izpodbijanje predpisa pred Ustavnim sodiščem mora vplivati na njegov pravni položaj. Za utemeljitve, ki so jih ponudili navedeni pobudniki, tega ni mogoče reči. Nadalje 4. točka obrazložitve odločbe govori o tem, da se v obravnavani zadevi zastavlja vprašanje človekovega dostojanstva kot temeljnega vrednostnega in pravnega izhodišča slovenske demokracije. Res se zastavlja to vprašanje. Vendar to še ne pomeni, da ima zaradi tega pravni interes za začetek postopka za oceno ustavnosti predpisa vsakdo, ki to vprašanje izpostavlja. Priznavanje pravnega interesa vsakomur že na podlagi tega, da bi se v posamezni zadevi lahko zastavilo (tudi) vprašanje človekovega dostojanstva, bi namreč pomenilo, da neposreden in konkreten pravni interes zamenjamo s splošnim interesom. Splošni interes je tisti, ki ga ima vsakdo, še posebej pa vsak državljan te države, da so zakoni in drugi predpisi v skladu z Ustavo, da so v skladu z vsemi njenimi določbami in še posebej s temeljnimi vrednotami, na katerih ta temelji in ki so kot takšne sestavni del Ustave – da so predpisi potemtakem tudi v skladu s temeljno vrednoto, ki je izhodišče veljavne ustavne ureditve, to je z vrednoto človekovega dostojanstva, ki jo Ustavno sodišče prav v tej odločbi umesti v 1. člen Ustave. Da splošni pravni interes ne zadošča, da se odprejo vrata dostopa do Ustavnega sodišča, pa prav tako nedvomno izhaja že iz ustaljene ustavnosodne presoje. Če bi ta zadoščal za začetek postopka ustavnosodne presoje, bi imeli opravka z *actio popularis*. Pobuda pa to že po volji Ustave (drugi odstavek 162. člena) ni, še manj je to po volji zakona (24. člen ZUstS). Vendar tega dela v obrazložitvi po mojem mnenju niti ne gre razumeti tako. Zato tudi ne gre za nasprotje v obrazložitvi. Sama ta del obrazložitve razumem prav v povezavi z utemeljitvijo priznanja pravnega interesa pobudnici. Strinjam se namreč, da ga ta izkazuje.

4. Pobudnici je bil s posebnim aktom priznan status nekdanje politične zapornice. Bistvo tega akta ni v tem, da ima pobudnica na njegovi podlagi neka posebna (lahko tudi premoženjska) upravičenja, v katera bi lahko posegal izpodbijani predpis. Odločitev o priznanju statusa politične zapornice je na

prvem mestu in predvsem moralna rehabilitacija pobudnice, ki so ji bile v nekdanji državi kršene človekove pravice. Njena pravica do svobode izražanja je bila kršena s kaznovanjem, s ponižujočim (prevzgojno taborišče) odvzemom prostosti. Simbolni pomen takšne rehabilitacije v demokratični državi je zato bistvena sestavina pravnega položaja pobudnice, ki ji je bil priznan s tem posebnim aktom. V tej luči je treba pogledati zatrjevanje pobudnice, da poimenovanje javnega objekta po osebi, ki simbolizira režim, v katerem so ji bile hudo kršene njene človekove pravice, doživlja kot ponovno kaznovanje zaradi političnega prepričanja, čeprav ji je že bila priznana rehabilitacija. Človekovo dostojanstvo v tem pogledu dobi neposreden in konkreten pomen. To pa v tej zadevi zadošča za priznanje pravnega interesa.

II.

5. Strinjam se s temeljnim izhodiščem odločbe, da Ustavno sodišče v vlogi varuha Ustave ni poklicano ocenjevati zgodovine. Zato tudi ni poklicano, da bi razsojalo bodisi o tem, kakšna osebnost je bil Josip Broz, bodisi o tem, kakšen je bil njegov pomen oziroma pomen njegovih ravnanj v zgodovini nekdanje države. Ta ocena je stvar strokovnjakov zgodovine. Lahko je tudi stvar vsakega posameznika, kajti to, kako posameznik ocenjuje njegovo vlogo, je sestavni del posameznikove pravice do svobode izražanja (prvi odstavek 39. člena Ustave). Nikakor pa ta ocena ne sodi med pristojnosti Ustavnega sodišča. Zato je v odločbi tudi ni mogoče iskati, ker je v njej ni.

6. Dejstvo pa je, da dodatno ime Josipa Broza "Tito" pomeni simbol (enako kot peterokraka rdeča zvezda) nekdanje federativne države, ki je nastala v času narodnoosvobodilnega boja proti okupatorju in se po vojni oblikovala sprva kot DFJ, za tem kot FLRJ in kasneje kot SFRJ. S tem se strinjam. Posameznik lahko uporablja ta simbol, lahko se z njim tudi poistoveti, tudi to je sestavni del svobode izražanja, ki je človekova pravica. Če ta simbol uporabi javna oblast – bodisi država bodisi občina oziroma njuni organi, pa se zastavi vprašanje, ali je uporaba takšnega simbola ustavno dopustna – ali je v skladu z Ustavo.

7. V celoti se strinjam s stališčem odločbe, da javna oblast nima pravic, ampak ima pristojnosti, ki ji jih podeljuje pravni red, te pa so po svoji pravni naravi dolžnosti.[1] Tega bi se morali vsi nosilci javne oblasti, državne in lokalne, še kako zavedati. Za izvrševanje teh dolžnosti so dobili mandat na demokratičnih volitvah. Temeljna med njimi je prav spoštovanje Ustave. Spoštovanje Ustave pa pomeni predvsem tudi spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vseh (ne le nekaterih!) državljanov in drugih prebivalcev. Javna oblast ne more pod plaščem sklicevanja na pravice, ki ji ne pripadajo, kršiti človekovih pravic. Nasprotno zagotoviti mora njihovo spoštovanje prav za vse, k čemur jo še posebej in izrecno zavezuje tudi prvi odstavek 5. člena Ustave. Ta v enaki meri zavezuje tudi oblasti lokalne samouprave v državi. Prav zato, ker javna oblast nima pravic, ampak ima dolžnosti, za ustavnoskladno ravnanje ni dovolj sklicevanje na to, da je odločitev sprejel demokratično izvoljen organ po postopku, ki je določen za sprejemanje predpisov, in z večino, ki je določena za sprejetje predpisa. Če bi bilo to dovolj, bi bil vsak predpis, ki bi bil na tak način sprejet, že sam po sebi ustaven. Zato se strinjam s poudarkom, da je javna oblast v vsebinskem pogledu vezana na Ustavo, saj bi bile drugače človekove pravice iluzorne, Ustava pa mrtva črka na papirju. In to je bilo tisto, kar je ocenjevalo Ustavno sodišče v tej odločbi. Ne tega, kakšna osebnost je bil Josip Broz, ocenjevalo je, ali je v skladu z Ustavo, da javna oblast, ki je zavezana spoštovati Ustavo, predpiše označbo javne ceste z uporabo imena "Tito" glede na objektivno vsebino tega simbola nekdanje države. Odprava izpodbijanega predpisa je odgovor na to vprašanje, ne pa na vprašanje, kakšna osebnost je bil Josip Broz ter kakšen zgodovinski pomen so imela njegova ravnanja za obstoj in razvoj slovenskega naroda.

8. Strinjam se, da pomena simbola "Tito" ni mogoče razcepiti, čeprav je ta lahko tudi večplasten.

Strinjam se tudi s tem, da je ta simbol države, za katero smo v preambuli k TUL, v temeljnem ustavnem dokumentu, s katerim je nastala samostojna Slovenija, zapisali, da je nekdanja država hudo kršila človekove pravice. Tej državi so se državljanke in državljani Slovenije plebiscitarno z nadvse odločno večino odpovedali leta 1990. Kot sem navedla že v svojem ločenem mnenju k odločbi št. U-II-2/11 z dne 14. 4. 2011 (Uradni list RS, št. 30/11), ustavnopravno bistvo osamosvojitve Republike Slovenije ni bilo samo v tem, da smo kot prejšnja enota federalne države postali samostojna in suverena država, ampak "predvsem tudi v tem, da je bila ta samostojna država vzpostavljena kot demokratična pravna država, ki priznava osebno dostojanstvo ter človekove pravice in temeljne svoboščine vsakega človeka. Samostojnost in neodvisnost bosta zato v naši zavesti vedno pomenili predvsem tudi to, da je bila država vzpostavljena na novih vrednostnih temeljih, ki kljub temu, da je bila osamosvojitve dosežena na praven način, pomenijo prelom s prejšnjo nedemokratično državo, v kateri je prihajalo do hudih in grobih kršitev človekovih pravic." Lahko se torej samo strinjam s tem, da Ustava te države temelji na temeljni vrednoti spoštovanja človeka in njegovega dostojanstva. Prav tako soglašam, da je to njeno temeljno izhodišče ter kot takšno vsebovano že v samem 1. členu Ustave in nadalje še konkretizirano v vrsti posameznih človekovih pravic. Prav to je bistveno nasprotje med demokratično ureditvijo in ureditvijo takšne ali drugačne totalitarne države in to ne glede na to, da so bile med njimi v različnih časovnih obdobjih lahko tudi (pomembne) razlike, vendar je bilo njihovo skupno bistvo prav zanikanje dostojanstva človeka ter njegovih človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Zato se tudi strinjam, da oblastna uporaba tega simbola nasprotuje 1. členu Ustave.

9. Soglašam torej z argumentacijo odločbe, ki pripelje do navedenega sklepa. Vendar želim posebej opozoriti na argument, ki ga je Ustavno sodišče opredelilo v 19. točki obrazložitve odločbe in ki je bil zame zelo pomemben pri sprejetju te odločitve. Nismo imeli pred seboj poimenovanja ulice, ki bi se kot del zgodovine ohranilo še danes. Pač pa poimenovanje, ki se je z uporabo simbola zgodilo tako rekoč danes v demokratično izvoljenem predstavniškem organu. Ocenjevalo se je torej ravnanje sedanje javne oblasti, ki je zavezana spoštovati Ustavo. Položaj namreč ne bi bil enak, če bi imeli opraviti s poimenovanjem ceste, ki bi bilo zgodovinski ostanek prejšnje države. Gre torej za vprašanje, ali je Ustavno sodišče s to odločbo sprejelo stališče, po katerem vsakršna uporaba tega simbola v ureditvi, tudi če je ta ostala v veljavi po uveljavitvi Ustave, določena pa je bila že pred njo, že pomeni protiustavnost. Menim, da je Ustavno sodišče v tej odločbi na to vprašanje odgovorilo. In odgovor je: ne, ni sprejelo takšnega stališča.

10. Uveljavitev ustave demokratične države, kar Ustava je, po spremembi družbenega sistema ne pomeni, da ta zahteva odstranitev vseh simbolov, na primer spomenikov, ki pripadajo zgodovini. Če bi uveljavitev Ustave pomenila to, potem bi lahko porušili marsikateri objekt, spomenik, ne nazadnje tudi na primer Napoleonov spomenik pred Križankami. Napoleon gotovo ne simbolizira vrednot, na katerih temelji Ustava. Kako daleč v zgodovino bi bilo potem treba seči? Naravno je, da se ob spremembi režima iz nedemokratičnega v demokratični režim ali neposredno po njegovi spremembi jeza ljudi usmeri proti simbolom nekdanjega režima. To se je ves čas dogajalo in se še dogaja, ne le pri nas. Tudi to kaže, kako pomembni so v objektivnem pomenu simboli. Vendar to ni ravnanje oblasti in ne pomeni, da mora nov, v tem primeru demokratični sistem porušiti pol objektov v državi, če utegnejo kazati na zgodovinska dejstva prejšnjega režima. Gre za objekte, postavljene v preteklosti. V tej zadevi pa gre za delovanje oblasti danes. Prav ta bistven razlikovalni element je po mojem mnenju pomemben pri presoji v tej zadevi. Kar je nastalo v zgodovini, naj ostane kot del zgodovine, tudi če nanjo ne moremo biti v celoti ali posebej ponosni, lahko tudi kot del narodove kulturne dediščine, kot so na primer spomeniki. Ustava sama zapoveduje skrb za ohranjanje kulturne dediščine (prvi odstavek 5. člena). To, kar je nastalo v zgodovini, je nastalo v času, ko javna oblast ni bila zavezana k spoštovanju Ustave. V današnjem času pa je javna oblast zavezana Ustavi, vsa njena dolžnostna ravnanja se presojajo po Ustavi. Država in lokalne javne oblasti oziroma njihovi organi morajo spoštovati temeljne ustavne vrednote ter človekove pravice in temeljne svoboščine vseh svojih

državljanov, tudi žrtev nekdanjega nedemokratskega režima. Ni naključje, da Resolucija Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu zahteva od oblastnih organov, naj zagotovijo vsaj pasivno spoštovanje žrtev totalitarizmov z opustitvijo ravnanj, ki so nezdržljiva s temeljnimi ustavnimi vrednotami ter za katera je mogoče vnaprej predvidevati in pričakovati, da bodo povzročila novo prizadetost, kot poudarja tudi odločba. Človekovo dostojanstvo je prav ta temeljna vrednota. Tudi zato je bistvena razlika, ali imamo opravka z nečim, kar je nastalo v zgodovini in se kot njen del ohrani v objektivnem pomenu (imena cest, trgov, spomeniki), ali pa gre za to, da javna oblast danes sprejme aktivne ukrepe, s katerimi v nasprotju z navedenim objektivno povzroči novo prizadetost žrtev nekdanjih političnih procesov.

11. Sporočilo te odločbe Ustavnega sodišča je tako po mojem mnenju jasno. Ustavno sodišče ni poklicano soditi o zgodovini in njenih osebnostih. Poklicano je varovati Ustavo in v izvrševanju te svoje temeljne dolžnosti je sporočilo: Protoustavno je, da oblast predpisuje uporabo simbola nekdanje nedemokratske države, ki zaradi svojega pomena objektivno izraža vrednote, nezdržljive z Ustavo – še posebej z njenim temeljnim izhodiščem: Človek in njegovo dostojanstvo.

mag. Jadranka Sovdat

S o d n i c a

Opomba:

[1] Pavčnik M., Teorija prava, Prispevek k razumevanju prava, Cankarjeva založba, Ljubljana 2007, str. 205.

U-I-109/10-13

3. 10. 2011

Pritrdilno ločeno mnenje sodnika dr. Ernesta Petriča

1. Strinjam se z odločitvijo Ustavnega sodišča, tako z izrekom kot tudi s temeljno logiko obrazložitve. Poudariti pa želim nekatere razloge, ki so me k takemu stališču vodili kljub temu, da bi do posameznih stališč v obrazložitvi mogel imeti zadržke.

2. Naj najprej poudarim, da bistvo odločitve vidim v tem, da uveljavlja ustavnopravno stališče, da je tisto, kar – če tudi le na simbolni ravni – izraža priznanje in s tem odobravanje katerega koli totalitarnega režima in njegovih "vrednot", v nasprotju z ustavnopravnimi vrednotami sedanje demokratične ureditve naše države, torej v nasprotju z Ustavo, ki izhaja iz spoštovanja človekovega dostojanstva in temeljnih človekovih pravic.

3. Prav spoštovanje človekovega dostojanstva in temeljnih človekovih pravic je vrednostno in pravnoetično bistvo ustav demokratičnih držav, tudi naše. Nastalo in utrdilo se je v zgodovinskem procesu od konca osemnajstega stoletja do sodobnih ustav demokratičnih držav in je uveljavljeno tudi na mednarodnopravni ravni v številnih aktih o spoštovanju človekovega dostojanstva in iz njega

izhajajočih temeljnih človekovih pravic. Uveljavitev teh vrednot je bilo bistvo – poleg težnje po narodni osvoboditvi – tudi naših osamosvojitvenih prizadevanj.

4. Totalitarnim režimom, med katere sodi tudi nekdanji jugoslovanski komunistični režim, je skupno, da so v imenu takega ali drugačnega "velikega cilja" (na primer "novi red v Evropi", "brezrazredna družba", "komunizem" idr.) brutalno gazili človekovo dostojanstvo in temeljne človekove pravice. Ne glede na konkretne razlike med njimi so pomenili zanikanje tistih vrednot in pravnoetičnih načel, na katerih temelji ustavna ureditev Republike Slovenije, in so povzročili nasilno smrt, mučenje, trpljenje, diskriminacijo, grobo zanikanje temeljnih človekovih pravic milijonom ljudi. Prizadeli in obremenili so razvoj in normalno življenje številnih narodov, zlasti v Evropi – tudi slovenskega naroda s tragično razdvojenostjo in drugimi posledicami za njegov razvoj v krogu ostalih evropskih narodov.

5. Posledice totalitarizma še vedno bremenijo številne narode in evropsko zgodovino. Prav zato je Parlamentarna skupščina Sveta Evrope poudarila potrebo po obsodbi zločinov totalitarnih režimov in s tem teh režimov kot takih, ter je Evropski parlament izrazil spoštovanje žrtvam vseh totalitarnih režimov. Tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije je v vrsti odločb poudarilo nezdržljivost nekdanjega komunističnega režima s sodobnimi evropskimi standardi varstva temeljnih človekovih pravic.

6. Z navedenim je bilo iz ustavno sprejemljivega izločeno oblastno izražanje priznanja "vrednotam" totalitarnih režimov. Vsako povečevanje, tudi na simbolni ravni "vrednot", značilnih za totalitarne režime s strani oblastnih organov, je v nasprotju z načelom spoštovanja človekovega dostojanstva, kot izhaja iz 1. člena Ustave. To velja tudi za 2. člen presojanega odloka o spremembi imen in poteku ulic na območju Mestne občine Ljubljana, ne glede na namen tistih, ki so Odlok izglasovali, in ne glede na to, da jim ne pripisujem namen povečevati kateri koli totalitarni režim.

7. Pomembno je, da se Ustavno sodišče Republike Slovenije ni spustilo v presojo konkretnih zgodovinskih dogajanj in konkretnih vlog protagonistov teh dogajanj, tudi ne J. B. Tita. Ostalo je na ravni presoje, ali oblastno priznanje "Tito" s poimenovanjem ceste, ne glede na različne razsežnosti njegove vloge v konkretnih zgodovinskih dogajanjih, torej priznanje temu simbolu jugoslovanske komunistične totalitarne ureditve, kar "Tito" nedvomno je, pomeni poseg v ustavno varovane vrednote, konkretno v človekovo dostojanstvo, torej v Ustavo, ki te vrednote varuje.

8. Za mojo podporo k soglasni odločitvi Ustavnega sodišča je pomembno tudi to, da v presojanem primeru ne gre za poimenovanje, ki bi se ohranilo iz prejšnje ureditve in bi torej bilo del zgodovine. Presojani odlok je bil sprejet v času uveljavljenih novih ustavnih vrednot, izhajajočih iz dostojanstva človeka, ki so nasprotne tistemu, kar simbolizira "Tito" in novo poimenovanje ceste po njem. Ustavno sodišče ni poseglo v presojo zgodovine in tudi ne v tisto, kar spominja na pretekla obdobja in dogajanja in kar hkrati opominja na preteklo zlo. Z odločitvijo, da so nova poimenovanja in tudi druga oblastna priznanja tistemu, kar simbolizira katerokoli totalitarno ureditev z vidika Ustave in vrednot, na katerih ta temelji in jih varuje, ustavno nesprejemljiva, Ustavno sodišče prispeva k preprečevanju razhajanj in bodočih sporov v podobnih primerih. V tem vidim posebno vrednost soglasne odločitve v tej zadevi.

9. Naj posebej poudarim, da se glede odločitve Ustavnega sodišča o pravnem interesu v tej zadevi pridružujem razlogovanju sodnice mag. Jadranke Sovdat v njenem pritrtilnem ločenem mnenju. Dodajam le, da, četudi gre pri varovanju človekovih vrednot za to, da smo jih dolžni vsi spoštovati in varovati, to ne pomeni, da ima vsakdo tudi že konkretni pravni interes (*actio popularis*) v zadevah, kakršna je obravnavana. Priznati pravni interes vsakomur bi pomenilo tudi bistven odmik od dosedanje prakse Ustavnega sodišča Republike Slovenije, ki priznava pravni interes za izpodbijanje

splošnih pravnih predpisov le tistim posameznikom in le takrat, kadar je njihov pravni interes neposreden in konkreten, ter bi uspešno izpodbijanje predpisa izboljšalo njihov konkretni pravni položaj.

dr. Ernest Petrič
S o d n i k

U-I-109/10-14
3. 10. 2011

**Pritrdilno ločeno mnenje sodnika Jana Zobca,
ki se mu pridružuje sodnik mag. Miroslav Mozetič**

"Odgovorni ste kot posamezniki!"

J. P. Sartre

1. S pritrdilnim ločenim mnenjem želim poudariti in pojasniti svoje stališče, da imajo v tej zadevi pravni interes vsi pobudniki in ne samo Lidija Drobnič. Pritrjujem namreč stališčem v 4. točki obrazložitve, da "[p]oimenovanje javnih prostorov ne zadeva zgolj prebivalcev na teh območjih, temveč pravno učinkuje nasproti vsem, ki se s takšnim poimenovanjem srečujejo oziroma ga zaznavajo", da imajo "takšna poimenovanja tudi poudarjen simbolni pomen, ki prav tako zadeva vsakogar", da ima zato obravnavano poimenovanje "učinke *erga omnes*, ki so nastopili neposredno na podlagi Odloka, z dnevom njegove uveljavitve" ter da gre v obravnavani zadevi "za najbolj elementarna vprašanja o odnosu države oziroma oblasti do posameznika, o položaju in pomenu človeka in človečnosti v državi ter nasploh o temeljnem namenu svobodne in demokratične države".

2. Prav zaradi vesplošnega pravnega učinkovanja poimenovanja javnega prostora po nekom, ki simbolizira vrednote povsem nasprotne večnemu, nespremenljivemu in nedotakljivemu jedru ustavnosti - človekovemu dostojanstvu, pa pravnega interesa ne gre priznati samo tistim, katerih dejanska in resnična prizadetost temelji na lastnih, neposrednih izkušnjah z represivnostjo totalitarnega režima. Je za dejansko in resnično osebno prizadetost res nujno, da je pobudnik sam, neposredno, na svoji koži (fizično) občutil in doživel to, kar je doživela pobudnica Lidija Drobnič? Trdno sem prepričan, da ne. Če naj Ustavno sodišče učinkovito varuje človekovo dostojanstvo kot kardinalno ustavno vrednoto, potem mora pravni interes za vložitev pobude za oceno ustavnosti splošnih aktov, ki to vrednoto vsaj na simbolni ravni kršijo, priznati slehernemu, ki bo s pobudo mogel doseči konkreten praktičen cilj (t.i. "kazuistični kasacijski učinek") - v obravnavanem primeru odpravo poimenovanja javnega dobra po nekom, katerega ime simbolizira totalitaren režim. Težko sprejemam, da bi bili zaradi takih ravnanj državnih ali samoupravnih lokalnih oblasti procesnoppravno upošteveno prizadeti samo tisti, ki so imeli osebne, neposredne izkušnje s totalitarizmom, ki ga izpodbijani oblastveni akt povečuje in mu izraža podporo. Mar ni vprašanje človečnosti in demokracije nekaj, kar se neposredno dotika slehernega človeka - preprosto zato, ker ta vprašanja niso omejena samo na (vse) ožji krog ljudi, ampak ker se *par excellence* nanašajo na vse. Temeljnih ustavnih vrednot človečnosti (človeškega dostojanstva) in demokracije namreč nimamo, ne spoštujemo in ne varujemo (samo) zaradi žrtev totalitarizmov (takšne ali drugačne barve), ampak najprej zaradi ljudi, zaradi slehernega človeškega bitja, tukaj in zdaj.

3. Zanikanje procesne legitimacije tistim, ki grozot totalitarizmov sicer niso neposredno izkusili, se pa zavedajo globoke protiustavnosti oblastnih ravnanj, ki s totalitarnimi režimi simpatizirajo, jih podpirajo, povečujejo, dajejo za zgled ali ponujajo kot rešitev iz takšne ali drugačne (politične, socialne, ekonomske) krize, in so zaradi tega prizadeti (kar navzven izrazijo že z vložitvijo pobude na Ustavno sodišče), bi pomenilo nič drugega kot pravno neodzivnost na artikulacijo posameznikove kritične zavesti in njegovega zgodovinskega spomina – čeprav sta prav ti komponenti človekovega zavedanja najmočnejši učinkovini proti-totalitarnega imunskega sistema. Sprašujem se, kaj potem, ko ne bo več nikogar, ki je neposredno in fizično otipljivo trpel v totalitarnem režimu (upam, da bosta za to poskrbela čas in narava, in ne človek). Bo po smrti še zadnje žrtve nacifašizma ulice, trge in mesta tudi ustavno dovoljeno poimenovati po osebah, ki simbolizirajo take režime, in povečevati njihove dosežke (čeprav z izgovorom, da so se uspešno spopadli z brezposelnostjo, kriminalom, dajali pokojnine, gradili avtoceste, spodbujali gospodarsko rast...) – če v bran človekovemu dostojanstvu ne bo nastopil noben od v zakonu določenih privilegiranih oblastnih in semi/kvazi oblastnih predlagateljev (v obravnavanem primeru so to državni zbor, tretjina poslancev, državni svet, vlada in varuh človekovih pravic), kot ni v primeru konkretnega poimenovanja.

4. Zato menim, da v primerih, kakršen je obravnavani, ne more biti drugače, kot da sprejmemo tezo o pravnem interesu vsakega od atomiziranih nosilcev človeškega dostojanstva ter da pobudniku ni treba še posebej dokazovati svoje neposredne, osebne prizadetosti – ta se kratko malo domneva, domneva že na podlagi dejstva, da mu kot človeku pripada človeško dostojanstvo ter da je z dejanji oblastnega povečevanja simbolov totalitarizmov (s takšnim ali drugačnim ideološko-političnim predznakom)[1] človeško dostojanstvo ogroženo, prizadeto, ponižano – ne včeraj, ne jutri, ampak tu in sedaj. In da je, zavedajoč se svojega človeškega bistva, kot bitje, obdarjeno z razumom in z etično občutljivostjo, zaradi tega prizadet. Sprašujem se, ali bi tudi za izpodbijanje npr. zakonov o ustanavljanju koncentracijskih taborišč, o eksekucijah prebežnikov na državni meji, o segregaciji, o tajni politični policiji..... pravni interes priznavali samo tistim, ki bi bili zaradi tega neposredno osebno prizadeti (se pravi taboriščnikom, ustreljenim, segregiranim in nadziranim nasprotnikom režima....)? Bi moral pobudnik za izpodbijanje zakonov o ustanavljanju koncentracijskih taborišč za Žide ali za drugače misleče izkazati, da je Žid ali drugače misleč? Ali ne bi z zanikanjem pravnega interesa posamezniku, nosilcu ljudske suverenosti, v takih primerih hkrati zanižali tudi njegova kritično zavest in zgodovinski spomin ter s tem pravico kontrolirati nosilce oblastne moči (čeprav je le-ta seveda izvirno pri njem) – oziroma mu to pravico priznavali samo z oddajo glasu ob volitvah enkrat na štiri leta. Ali ne bi to pomenilo ustavnopravno konceptualizacijo posameznika kot apatične, nezainteresirane, v limbu bivajoče statistične enote? In to kljub temu, da je posameznik (poleg sodišča) edini z Ustavo določen iniciator postopkov pred Ustavnim sodiščem – drugi, tako imenovani privilegirani predlagatelji so to samo, če tako določa zakon.

5. Menim, da zato velja domneva, da je ob ravnanjih oblasti zoper človeško dostojanstvo, pa čeprav gre "samo" za simbolično povečevanje režima, ki je temeljil na sistematičnih kršitvah človekovih pravic, vsak posameznik, nosilec človeškega dostojanstva, neposredno (osebno) prizadet in da ima zato pravni interes za izpodbijanje takih oblastnih aktov (za katere je v 4. točki pravilno navedeno, da **pravno** učinkujejo nasproti vsem, ki se s takšnim simboličnim povečevanjem srečujejo oziroma ga zaznavajo). Že samo zato, ker je človek in ker se zaradi tega domneva, da je občutljiv za tisto, kar je človeku imanentno in neodtujljivo – človekovo dostojanstvo. Ne glede na to, ali je sam osebno, na svoji koži izkusil, kaj pomeni biti nadziran, politično preganjan, zaprt zaradi drugačnega prepričanja, svetovnonazorskih stališč, barve kože..., in tudi ne glede na to, ali je sploh pripadal družbeni skupini, ki ji je totalitarni režim krtil človeško dostojanstvo. Gre za to, na čem graditi razlago pojma "pravni interes": na aktivnem državljanu, na posamezniku, ki je, kot pravi Stéphane Hessel, svoboden in dejaven udeleženec kompleksnega sistema socialnih razmerij, ki se zaveda in ki zato tudi prevzema odgovornost za obstoj temeljnega etičnega soglasja v družbi, vseobčega strinjanja, sprejemanja in

spoštovanja človekovega dostojanstva;[2] ali pa na "pesku posameznikov", zazrtih v svoje ozke zasebne, neposredne, otipljive (bolj ali manj materialne) interese in koristi, na nezainteresirani, indiferentni, apatični, z vseenostjo prežeti in v usodo vdani množici, katere osnovnim delcem je skupno samo prepričanje, da tako ali tako ne morejo ničesar spremeniti - in ki slej ko prej (tako vsaj učijo zgodovinske izkušnje) postane lahek plen totalitarizmov.[3]

6. Vladavine človeškega dostojanstva bo toliko, kolikor bo ljudi, ki se te najvišje ustavne in civilizacijske vrednote zavedajo in kolikor so za njeno afirmacijo sami pripravljeni storiti.

Jan Zobec
Sodnik

Pridružujem se pritrtilnemu ločenemu mnenju sodnika Jana Zobca in ga v celoti podpiram. Ko gre za vprašanje temeljnih vrednot, zlasti človekovega dostojanstva, brez spoštovanja in varovanja katerega ne moremo govoriti o pravi (resnični) demokratični ureditvi in ustavni demokraciji, ne morem pristati na stališče, da ni vsak človek (državljan) poklican, da te temeljne vrednote brani, v prvi vrsti z vsemi pravnimi sredstvi, tudi s pobudo za presojo ustavnosti predpisov, ki bi nedopustno posegali v te temeljne vrednote. Zato sem se zavzemal, da se to jasno zapiše v odločbo.

Ustavno sodišče je po mojem globokem prepričanju varuh in garant ustavne ureditve. Ustavno sodišče je v odločbi št. Up-301/96 z dne 15. 1. 1998 (Uradni list RS, št. 13/98) zapisalo, da je v zgodovinsko poslanstvo slovenske Ustave vgrajen tudi njen temeljni cilj, preprečiti vsakršen poskus ponovne vzpostavitve totalitarnega sistema. Tudi varovanje tega cilja je naloga Ustavnega sodišča. Poimenovanje ulice po najvidnejšem predstavniku totalitarnega sistema, gotovo (še) ne pomeni poskusa vzpostavitve takšnega sistema. Vendar pa se v celoti strinjam s stališčem iz te odločbe, da v novi ustavni ureditvi, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, ki je samo jedro ustavne ureditve Slovenije in njen temelj ter eden ključnih razlogov za njeno osamosvojitve, ni mesta takšnim poimenovanjem. Po mojem prepričanju ne le novim, tudi obstoječim, če imajo takšno simbolno sporočilo, kot je kot neustavno opredeljeno v odločbi.

mag. Miroslav Mozetič
Sodnik

V celoti se strinjam in se pridružujem zapisanemu mnenju sodnika mag. Miroslava Mozetiča.

Jan Zobec
Sodnik

Opombe:

[1] Z ustavnega vidika so totalitarizmi docela brezbarvni in enodimenzionalni. Povsem nepomembno je, za kakšnega se kateri od njih razglašajo, ali za kakšnega ga imajo njegovi nasprotniki - za "levega"

ali za "desnega", za "naprednega" ali za "nazadnjaškega", za "konzervativnega" ali za "liberalnega", za versko fundamentalističnega ali za fundamentalistično ateističnega. Ustavnopravno so vsi enaki – enaki v svoji biti, v preziru človekovega dostojanstva.

[2] Prim. predstavitev njegove knjižice "Dvignite se!" (prev. A. Tomažič, Založba Sanje, Ljubljana 2011), ki jo je v Ljubljani, dne 12. 9. 2011 organiziral Forum 21. O aktivnem državljanstvu tudi nemško Zvezno ustavno sodišče – glej R. Zuck, Das Recht der Verfassungsbeschwerde, C. H. Beck, München 2006, r.št. 9,12,13 in tam navedene odločbe.

[3] O takih množicah kot humusu, iz katerega se rojevajo totalitarizmi, glej H. Arendt, Izvori totalitarizma, Claritas, Ljubljana 2003, str. 388 in nasl.

Vrsta zadeve:

ocena ustavnosti in zakonitosti predpisov in drugih splošnih aktov

Vrsta akta:

občinski predpis

Vlagatelj:

Lidija Drobnič, Ljubljana, in drugi

Datum vloge:

28. 4. 2010

Datum odločitve:

26. 9. 2011

Vrsta odločitve:

odločba

Vrsta rešitve:

razveljavitev ali odprava

Objava:

Uradni list RS, št. 78/2011 in OdlUS XIX, 26

Dokument:

US29564